

חשיבות מסע השורשים של בני נוער לאתיופיה

מגיש: הבטאמו איינעלם

מנחה: אורנה וינמן-חי

הילה ראשון-לציון

תאריך הגשה: 6/5/2019

תוכן עניינים :

הקדמה : ע'מ 3

מבוא : ע'מ 4

גוף העבודה : ע'מ 5-8

ביבליוגרפיה : ע'מ 9

התוצר : יומן מסע "חזרה לשורשים שלי" : 10-16

סיכום : ע'מ 17

החזרה הביתה לאתיופיה

הקדמה

עליתי מאתיופיה בגיל שנתיים, כשעלינו לארץ, היינו במרכז קליטה בצפון הארץ. בראשון לציון אנחנו גרים בערך שלוש עשרה שנה. אנחנו חמישה אחים במשפחה.

למרות שעליתי בגיל צעיר אני מרגיש שאתיופיה היא הבית. לאורך חיי שמעתי סיפורים על אתיופיה, למדתי מנהגים מיוחדים לידה האתיופית ואני דובר אמהרית. ברגע שנחתי באתיופיה הרגשתי שייך למקום. בארץ אני מרגיש שונה בגלל צבע עורי ושם הרגשתי אחד מכולם.

החינוך והתרבות שגדלתי עליה הייתה שם בדיוק כמו שאני מכיר מהבית וגם השפה. לכן, כשהבנתי שאם לא הייתי חוזר לאתיופיה אולי, חלק גדול ממה שלמדתי בבית היה נעלם. החזרה לאתיופיה, לשורשים גרמו לי להבין את החיים, אני מרגיש שנולדתי מחדש.

יש הבדל אם הייתי נוסע עם המשפחה, שזה היה יותר טיול לבין הנסיעה עם משלחת שדרכה אתה לומד יותר על אתיופיה והתרבות והמורשת. יש הרבה הכנה לפני ובזמן שהיינו באתיופיה יכולנו לשאול כל דבר שלא היה ברור לנו.

אני כותב עבודה זו כדי לתאר את המסע שלי ולהדגיש כמה חשוב שכמה שיותר בני נוער יחזרו לשורשים ואולי גם אחרים שירצו ללמוד על התרבות כדי שהיא לא תעלם.

אני מודה לאפשרות שניתנה לי לנסוע למסע זה למשל:

עמותת עזרא בראשות קטי

והיחידה לקידום נוער בראשון לציון

מבוא

העבודה עוסקת בחשיבות מסע השורשים של בני נוער לאתיופיה. בדקנו בעבודה, מדוע חשוב כל כך לחזור לשורשים של אדם בכלל ושל בני הנוער האתיופים בפרט?

בדקנו את ההיסטוריה של היהודים, איך הם הגיעו ומתי לאתיופיה. בדקנו למה חשוב לאדם לחזור לשורשים שלו, הבנו ששם באתיופיה נמצאים השורשים שלנו ואנחנו לא מרגישים שונים.

חשוב מאוד לשמור כמה שיותר על התרבות והמנהגים שלא ייעלמו מהעולם.

עכשיו אני יודע שגם הילדים שלי ייסעו לשם ולא ישמעו סיפורים.

גוף העבודה :

מי זו קהילת יהדות אתיופיה?

קהילת יהדות אתיופיה היא קהילה יהודית עתיקה ששרדה גלות בת כ-2500 שנים כשהיא מנותקת משאר הקהילות היהודיות בעולם.

עפ"י צורת החיים של יהודי אתיופיה, קיימות השערות שונות בנוגע למוצאם :

צאצאי שבט דן. בימי הפילוג בין מלכות ישראל למלכות יהודה החליט שבט דן שלא להיגרר לריב בין האחים וירד למצרים ומשם הדרים עם הנילוס לארץ כוש, באזור אתיופיה וסודן של היום.

צאצאי שבטי ישראל שנלוו למסעה של מלכת שבא. מספרים על בן שנולד למלך שלמה ולמלכת שבא ושמו מנליק. משגדל הבן והחכים, שב לירושלים לבקר את אביו ובסיום הביקור שב לאתיופיה ועמו ארון הברית ורבים מבני שבטי ישראל שהלכו וייסדו ממלכה יהודית.

צאצאי יהודים שגלו מהארץ עם חורבן בית המקדש הראשון.

צאצאים של מהגרים יהודים ממצרים ותימן. במאה הרביעית התנהלה מלחמה קשה ועקובת מדם בין אתיופיה לערב הסעודית ותימן. במהלך המלחמה הגיעו תושבים יהודים מתימן וערב הסעודית לחפש מסתור באתיופיה. הם נכנסו לצפון אתיופיה, לאזור אקסום וטיגריי, ולאט – לאט ירדו למרכז אתיופיה.

כל החוקרים מחזיקים בדעה משותפת שהם מצאצאי שבט דן.

למרות הניתוק הממושך (מאות שנים) מארץ ישראל, שמרו יהודי אתיופיה על זיקתם אליה. הקהילה היהודית באתיופיה היא בין העתיקות ביותר בעולם היהודי.

זיקתם של יהודי אתיופיה לציון = ירושלים, התבטאה בתפילות ובסיפורים. ירושלים הייתה מוקד התפילה, ואין תפילה שלא הוזכרה בה עיר הקודש. בכל תפילה ביקשו מהאל שיחזיר אותם לארץ אבותיהם. כשהתפללו, שמו פניהם מזרחה לכיוון ירושלים. בחג הסיגד נאמרה תפילה לשלום ירושלים, ובקשה לתחנונים מהקב"ה

להעלותם ארצה במהרה. בשיחות בחוג המשפחה ובאירועים חברתיים, תמיד הזכירו את ירושלים. הסבים והאבות סיפרו סיפורים על ירושלים הקדושה, והדגישו בפני הצעירים כי אם ישמרו על התורה ויקיימו את כל מצוותיה, יזכו לעלות לארץ הקודש ולהקריב קורבנות בבית המקדש.

עלייתם של יהודי אתיופיה לארץ ישראל

בתחילת שנות השבעים גבר הלחץ מטעם בני העדה ואוהדיה לעלייתם, ואישי ציבור פנו מטעם העדה אל הראשון לציון, הרב הראשי לישראל, הרב עובדיה יוסף. הרב יוסף פסק (תשל"ג, 1953), בהסתמך על הרדב"ז, המהריק"ש ופוסקים אחרונים, וזו לשון פסיקתו: "הפלאשים הם יהודים שחייבים להצילם מטמיעה ומהתבוללות ולהחיש עלייתם ארצה... ולחנכם ברוח תורתנו ולשתפם בבניין ארצנו הקדושה ושבנו בנים לגבולם". הרב עובדיה יוסף הוסיף והפציר במוסדות העלייה לסייע במשימה קדושה זו, "שהיא מצוות הצלת נפשות אחינו, לבלתי ידח ממנו נידח, וכל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא, בנובמבר 1984 במבצע הטסה שכונה "מבצע משה" ואחריו "מבצע שלמה" הועלו רוב היהודים לארץ.

יהדות אתיופיה היא אחת הקהילות המסקרנות ביותר מבין הקהילות הרבות המרכיבות את עם ישראל וגם אותי שאני בא ממנה.

הסקרנות מתחזקת דווקא לאחר העלייה לארץ כיוון ששאלות שלא הטרידו רבים מבני הקהילה לפני העלייה, הפכו להיות שאלות מפתח בחיי היום יום כאן בארץ אבות. השוני הבולט הוא צבע העור שלא היה לו תפקיד כל שהוא שם ולפתע הפך "למטרד" כאן. יהודי אתיופיה נודו וסבלו אלפי שנים שם רק בגלל היותם יהודים ולא בגלל צבע עורם.

בכול תקופת הגלות יהדות אתיופיה החזיקה בשארית כוחה הדל געגועים לירושלים בצורה שקשה לתאר במילים. מאז מתמיד השאיפה להגיע לירושלים הייתה בראש מעיינם.

ובאמת הוא התגשם דרך העליות של מבצע שלמה ומבצע משה המחיר היה חציית מדבריות, איבוד אנשים רבים, וקושי התאקלמות הארץ, גם המשפחה שלי איבדה אנשים יקרים בדרך כשחצו את סודן.

חשיבות חזרתם של בני הנוער האתיופים לאתיופיה

המסעות לפולין הן מסעות של שנים רבות, אבל רק בעשר שנים האחרונות, התחילו לחשוב גם על בני הנוער שעלו מאתיופיה בגיל צעיר לחלק יש עדיין משפחה שם, כמו לכמה בני נוער שיצאו איתנו וחלק רוצים להרגיש ולדעת מאיפה ההורים שלהם הגיעו.

המטרה של משרד החינוך בהוצאת בני הנוער לאתיופיה היא לחבר את השורשים שלנו וגם לעזור לנו יותר להיות חלק מהחברה הישראלית.

ד"ר ווביט מנגיסטו, שהיא מפקחת במחלקה לשיקום נוער במשרד החינוך והיא שחשבה כמה ה חשוב מסבירה: " הבנו שהנוער ממוצא אתיופי כמו כל נוער של מהגרים נמצא בסיכון בגלל קשיי שפה, תרבות שונה, וקשיים כלכליים, הנוער האתיופי בנוסף חווה גם קיפוח בגלל צבע העור שלו ודימוי נמוך בכלי התקשורת".

" יחד עם זאת בני הדור המבוגר יותר עלו לארץ מתוך חלומות וציונות לא מצליח להעביר את החלומות האלה לילדים ולא משתף אותם בקשיים שעברו בדרך לישראל ויצרו טראומות גדולות".

חשוב מאוד לפני הנסיעה לעבור הכנה מתאימה של למידה וגם תהליך אישי שבו בודקים את הקשר האישי והמשפחתי להיסטוריה ואיך הוא משתלב עם כל החברה הישראלית. בסוף ההכנה יוצאים לאתיופיה אם יש לרשות המקומית כסף לממן את הנסיעה.

עוד אומרת ד"ר וורקו מנגיסטו: " התכנית מלווה את בני הנוער מהמקום שבו כל אחד נמצא באופן אישי, במטרה לגרום להם לשאול את עצמם שאלות על הזהות האישית והמשפחתית שלהם, לחקור מה הביא את ההורים והסבים שלהם לארץ ולהציב מטרות אישיות לחיים בארץ".

בגלל שהמסע לאתיופיה חשוב החליטו השנה במשרד החינוך לפתוח אותו גם לנוער בסיכון שאינו אתיופי. הנוער הזה מכיר דרך המסע תאבות אחרת ורואה מציאות ששונה מהמציאות בארץ. לטענתה של ד"ר וורקו מנגיסטו " הבורות וחוסר הידע מרחיקים אותנו אחד מהשני" וגם " כור ההיתוך האמיתי יכול להתקיים רק כשלכל אחד יש הכרה והשלמה עם המוצא שלו, וכולנו מבינים שהגענו לפה ממקומות שונים בעולם כדי לחיות יחד כאן במדינת ישראל" זו הסיבה שחשוב לצאת למסעות שורשים כאלה.

חשוב מאוד לצאת לאתיופיה כי המסע לוקח אותנו אל העבר הרחוק והקרוב של יהדות אתיופיה שנשמרת שם במך אלפי שנים בתנאים קשים המסע עוקב אחרי הסיפור הציוני לקהילת ביתא ישראל ונותן לצעירים סיבה להתגאות בשורשים שלהם ואז כשיהיה להם אתגר בחיים הם יזכרו מאיפה באו ויתמודדו אתו יותר בהצלחה ובכבוד.

מיכל אברה-סמואל, מנכ"לית עמותת פידל מספרת: ידענו שיש אימפקט מאוד חזק למסע הזה", "היה חשוב לנו שיהיה חיבור בין-דורי בין בני הנוער להורים. הגענו למסקנה שהילדים מכירים רק בתיאוריה את ההיסטוריה, ולא מצליחים להתחבר לעולם של ההורים שלהם. הם לא מבינים שההורים שלהם חיו בבתיים ללא חשמל וללא מים. יש נתק גדול בין איך שהנערים חיים לבין אורח החיים של ההורים שלהם באתיופיה". אחת הסיבות לאותו נתק, לדבריה של אברה-סמואל, היא מערכת החינוך ואופן ההתייחסות שלה ליהדות אתיופיה. "הילדים הללו לא קיבלו שום לגיטימציה וכבוד להיסטוריה שלהם בבתי הספר, וזה הגדיל את הפער. לכן היה לנו חשוב להראות להם מאיפה ההורים שלהם באו. המטרה הייתה לעורר את הסקרנות שלהם."

"אני חושב שמערכת החינוך צריכה לתת לנושא הזה מקום יותר רשמי וברור בסדר העדיפויות שלה", אומר דרור מורג, יו"ר המחלקה למפעלים ציוניים בהסתדרות הציונית העולמית. "משרד החינוך צריך לתת למשלחות לאתיופיה מעמד יותר רשמי, ולתת לתלמידים לפחות את האפשרות לבחור ולקבל סבסוד למסעות הללו. החשיבות היא לא רק בבני נוער או צעירים שהם יוצאי הקהילה האתיופית אלא גם בקרב אלו שאינם יוצאי אתיופיה. יש פה סיפור ציוני מרתק לצד סיפורים קשים על עלייה. אלו סיפורים ששווה לספר אותם. בנוסף, אני משוכנע שאם בתי הספר יחלו לספר את הסיפור של יהדות אתיופיה, זה יכול לצמצם באופן ניכר את רמת האפליה כלפי ישראלים יוצאי אתיופיה".

ביבליוגרפיה :

אדיר ינקו, Ynet, יהדות, 10.3.2019

ויקיפדיה

ד"ר מיקי גרניאק ויורם ביטון תכנית מסע- להעצמת מתבגרים מקרב העדה
האתיופית ולגיבוש זהותם האינטגרטיבית, מנהל חברה ונוער 2012

נועם פרל, המסע שמכה שורשים באתיופיה, Ynet, 4.2.2019

עמותת פידל (פירוש השם : א-ב באמהרית), יהדות אתיופיה

רקפת פרא, מסע אל העבר : המסעות של בני הנוער לאתיופיה מתרחבים
06/12/18, mako

התוצר:

מסע השורשים לאתיופיה – יומן מסע

”יומן משמש לרישום אירועים לפי סדר הימים בלוח השנה. יומן עשוי להיות צופה פני עתיד, כלומר לשמש לרישום אירועים ומשימות המתוכננים לעתיד, או צופה פני עבר, כלומר לתאר אירועים לאחר התרחשותם.” (ויקיפדיה)

לפני המסע עברנו ראיון אישי בו נשאלתי: ”למה אתה דווקא רוצה לטוס”? עניתי שרציתי לדעת איפה ההורים והסבים שלי גדלו. שכנעתי אותם שאם זה לא סיבה מספקת הייתי נלחם על מקום במשלחת, עד שהיו מקבלים אותנו.

לאחר שקיבלו אותי, היינו שבעה חודשים בהכנה. בהכנה למדנו על יהדות אתיופיה, פגשנו מרצים שהיו חלק מעליית יהודי אתיופיה.

במהלך ההכנה נסענו לדרום הארץ ליומיים כדי לראות איך אנחנו מתנהלים כקבוצה. ואז טסנו.

ביום הטיסה

קמתי בשעה 4 וחצי בהתרגשות לפנות בוקר כדי להגיע בזמן למקום ההתכנסות, נפרדנו מהמשפחה והחברים ומשם נסענו לשדה התעופה.

לאתיופיה הגענו בשעה שלוש זמן מקומי ונחתנו באדיס אבבה עיר הבירה. ביציאה משדה תעופה ראינו ילד שמוכר אוכל ואנחנו לא היינו יכולים לעמוד בזה והבאנו לו כסף וממתקים שהיה לנו בתיק ואחרי זה עלנו להסעה ומשם נסענו למלון.

אני בשדה התעופה

היום השני התחיל בטיסה לכיוון גונדר,

גונדר היא עיר השוכנת במחוז צפון גונדר שבמדינת אמהרה בצפון אתיופיה. גונדר נמצאת כ-30 ק"מ צפונית לאגם טאנה על גדות נהר אנגאראב התחתון ודרומית-מערבית להרי סימן. העיר הייתה בעבר הבירה הקיסרית של האימפריה האתיופית ובירת מחוז בגמדר ההיסטורי, שנקראת לעיתים קרובות "מחוז גונדר". כיום גונדר היא מרכז אזורי ועיר תיירותית שבמרכזה שוכן המתחם הקיסרי ההיסטורי, פאסיל גמב, המוכרז כאתר מורשת עולמית מאז 1979 גונדר היא גם מרכז דתי של הכנסייה האתיופית האורתודוקסית. בשנת 2015 התגוררו בגונדר כ-324,000 איש. גונדר מוכרת בישראל בשל כך שרוב היהודים שעלו לארץ מאתיופיה התגוררו בסביבתה של העיר. כיום עדיין מתגוררים בה מעט יהודים. (ויקיפדיה)

לאחר הנחיתה בגונדר נסענו במשך 7 שעות לכיוון **בהר דר** הגענו סומך לכניסת שבת. את השבת קבלנו במלון בקבלת שבת חגיגת ומרגשת אם שירה והרבה שמחה.

את היום השלישי שהיה שבת.

התחלנו בבוקר, במשחק כדורגל נגד המקומיים וזה היה כיף לפתוח ככה את הבוקר כי הרגשתי שאני בבית. כאן יש תחושת שייכות בארץ אנחנו נראים אחרת, וזה מורגש. יש משהו מאוד מוזר וטוב להגיע לפה, ולראות שכולם נראים כמונו. אחרי המשחק התקדמנו לכיוון השוק בהר דר. הלכנו כל הקבוצה בגוש, כדי לא לפתוח פער ולא לתת למקומיים להיכנס בינינו ואז מישהו היה עלול ללכת לאיבוד. הגענו לשוק המקומי, לפני שנכנסנו קבלנו הדרכה משוטר מקומי שהיה איתנו במשך כל המסע. השוטר הסביר לנו על החוקים שיש לשמור כשהולכים לשוק, כמו לא ללכת בנפרד. ולא לפחד מהסוחרים הלא חוקיים. היה בשוק כמה סוחרים לא חוקיים שהיו במקום והמשטרה המקומית תפסו אותם, כשהם ברחו אם הפילו את הבסטא שלהם ואז אנחנו פחדנו והתחלנו לרוץ לכל כיוון שהיה בשוק ואחרי כמה דקות חזרנו למקום שזה קרה והתגבשנו שוב.

ביום הרביעי,

התחלנו את היום בהליכה לכיוון המורשת של יהודי אתיופיה. למקומות הקדושים והחשובים.

הלכנו לכיוון מפלי הנילוס הכחול המים נחשבים למים קדושים במקום עצמו המדריך סיפר לנו על היסטוריה של מפלי נילוס המקום משמש כצומת תרבותית בין אפריקה, חצי האי ערב והמזרח - התיכון. יש באזור ארבע אתרי מרושת אנחנו היינו בגונדר, עיר של טירות שיש בה קהילה יהודית קטנה.

בהר סמן על פי המסורת היהודים הראשונים הגיעו מאזור אדיבו במסורת האתיופית נחשב האזור לחלק מהשטחים שנתנו לגדעון מהתנ"ך.

ביום החמישי

חזרנו לגונדר. ביום הזה התחלנו את היום בטיול גיי'פים לכיוון הבית כנסת המקומי שנמצא בגונדר שנכנס לבית כנסת אם היו בתפילת שחרית ושם הצטרפו אליהם לתפילה שבה הרשתי שאני בבית הכנסת שליד הבית בישראל.

משם המשכנו לכיוון בית הספר שנמצא בגונדר ובו רוב יהודי אתיופיה למדו.

היום מערכת הלימודים של בית ספר נחלקת לשניים מי שגר קרוב מתחיל בבוקר ומי שגר במרחק שלוש שעות הליכה מתחיל בצהריים. הציוד הלימודי באתיופיה יקר והתלמידים לא יכולים להרשות לעצמם לקנות לכן כל דבר שהם מוצאים ויכול לשימוש אותם עוזר להם. החלטתי לתת את המחברת והעט שקיבלתי לכתיבה לילד בבית הספר כי הבנתי כמה זה חשוב לו. אני כותב עכשיו מזיכרון.

המורה שלהם הסביר לנו על הלימודים שלהם וביקש נציג מהמסע ואני רציתי לעלות לספר להם על הבית ספר שלנו בארץ שיש לנו את כל הכלים להצליח ואנחנו לא לוקחים את זה ברצינות והילדים באתיופיה מוכנים לעשות הכול בשביל הצלחה שלהם.

כשחזרנו היו עוד כארבעה מפגשים לסיכום המסע.

לסיכום

כיום, מטיילים ישראלים, ממוצא אתיופי וגם כאלו שלא, מבקרים בלא מעט מאתרי התיירות, והמדינה נעשתה נוחה יותר לטיולים בעשור האחרון. אנחנו במסע שלנו פגשנו הרבה ישראלים. הפיתוח המהיר שלה, ניכר בבנייה של בתים מודרניים הנראים בצדי הדרך, מסמן שזוהי מדינה שנמצאת בעיצומו של שינוי משמעותי, אבל אסור לטעות העוני גדול והתנאים קשים היו ועדיין הינם חלק בלתי נפרד מהביקור באתיופיה, והם בכל מקום.

לא פחות מרבע מתושבי אתיופיה הם מובטלים, רק מחצית מהם יודעים קרוא וכתוב וכמעט רבע מהילדים בגיל חמש ומטה סובלים מתת-משקל. את האנשים, ובעיקר את הילדים פוגשים בכל מקום.

אני שמח שיצאתי למסע שורשים כזה וראיתי מאיפה באתי והמשפחה שלי באה, כמו שאמרתי אני מרגיש בה בבית ובטוח שאחזור לשם בעתיד אולי לבד ובטוח עם הילדים שלי.

